

ایران کشوری چند زبانه است. به این معنی که در درون مرزهای سیاسی آن، چندین گروه قومی-زبانی زندگی می‌کنند (آخوندی، ۱۳۸۵: ۱۷) از میان همه‌ی زبان‌ها و لهجه‌های ناحیه‌ای گوناگون، لهجه‌ی رسمی فارسی در آموزش و پرورش، رسانه‌های همگانی و ارتباطات اداری، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و نیز به عنوان زبان و لهجه‌ی میانجی همگانی به کار می‌رود. هم‌چنین، با توجه به اصل پانزدهم قانون اساسی ایران، در همه‌ی امور از جمله در زمینه‌ی تدوین کتب درسی، زبان و خط رسمی و مشترک ایران، زبان و خط فارسی تعیین شده است. همه‌ی دانش‌آموزان در دوره‌های تحصیلی رسمی، باید متون درسی را به زبان فارسی مطالعه کنند (زندنی ۱۳۸۳: ۱۱۰)

از همین‌رو، سیاست نظام آموزشی در ایران، بر پایه‌ی زبان فارسی به عنوان زبان رسمی آموزش استوار است. این در حالی است که کودکان دو زبانه در کشور ما که درصد قابل توجهی از کل دانش‌آموزان را تشکیل می‌دهند، به محض ورود به مدرسه، خود را با زبان فارسی که زبان رسمی آموزش و پرورش است مواجه می‌بینند. در مدرسه، آن‌ها بدون توجه به این‌که تا چه حد با زبان فارسی آشنایی دارند، مجبور می‌شوند به زبان فارسی بخوانند، بنویسند و صحبت و یا حتی فکر کنند. در این میان، کودکان دبستانی به‌ویژه کودکان پایه‌ی اول ابتدایی، به لحاظ آموزشی آسیب‌پذیرترین قشرهای دوزبانه هستند. با توجه به اهمیت موضوع، باید برنامه‌های رسمی آموزشی، به‌ویژه برنامه‌ی آموزش پیش از دبستان، طوری طراحی و تنظیم شود که هر کودک ایرانی با زبان رسمی کشور، یعنی زبان فارسی آشنا شود. بر همین اساس، در مناطق دو زبانه برای آشنایی کودکان، پیش از ورود به دبستان باید دوره‌های آموزش خاصی ارائه شود و برای پر کردن خلأ آموزش کودکان، به‌ویژه کودکان دو زبانه، برنامه‌ی درسی تدوین

شود تا در راستای آن، کودکان مناطق غیرفارسی زبان، پیش از ورود به دبستان در فرایندی غیرمستقیم و به صورت علمی به فراگیری زبان رسمی کشور بپردازند و در نهایت با آمادگی بیشتر وارد نظام آموزشی ابتدایی شوند.

در سال‌های اخیر، در نظام آموزش و پرورش، با ارائه‌ی کلاس‌های یک ماهه‌ی گویش برای دانش‌آموزان دوزبانه، حدوداً یک ماه قبل از آغاز فرایند رسمی تعلیم و تربیت در پایه‌ی اول ابتدایی، سعی در کم کردن و یا از میان برداشتن معضلات ناشی از پدیده‌ی دوزبانه بودن شده است. کانون اصلی فعالیت‌های آموزشی این دوره بر «برنامه‌ی زبان‌آموزی» متمرکز است و تأکید زیادی بر آموزش مهارت‌های شفاهی زبان فارسی دارد.

در این پژوهش میزان تأثیر دوره‌های آموزشی یک ماهه پیش از دبستان بر بهبود فراگیری دو مهارت خواندن و نوشتن که طی سه مرحله آزمون در درس املا و قرائت فارسی به دست آمده، بررسی شده است.

بررسی‌های انجام شده روی ۸۰ دانش‌آموز دختر و پسر شهرستان «فاروج» که دوره‌ی آمادگی یک ماهه را گذرانده بودند و هم‌چنین ۸۰ دانش‌آموز دختر و پسر دیگری که دوره‌ی مذکور را نگذرانده بودند، صورت گرفت. این ۱۶۰ دانش‌آموز به صورت خوشه‌ای از میان ۶۷۲ نفر دانش‌آموز دو زبانه‌ی ساکن در روستاهای اطراف فاروج انتخاب شدند.

با توجه به نتایج عددی به دست آمده و با در نظر گرفتن نمودارهای ۱ و ۲ چنین استنباط می‌شود که کودکان دو زبانه‌ای که دوره‌ی آمادگی نام‌برده را گذرانده بودند، نسبت به کودکان دو زبانه‌ای که این دوره را نگذرانده‌اند، در آزمون‌های املا و خواندن، از تفاوت معنی‌داری برخوردارند. این تفاوت در آزمون‌های سرعت و صحت خواندن که

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

بررسی میزان تأثیر دوره‌های آموزش زبان فارسی پیش از دبستان در بهبود فراگیری زبان فارسی دانش‌آموزان دو زبانه‌ی کرد-فارسی پایه‌ی اول ابتدایی

کلاس‌های یک ماهه اثر بخش است!

الهام ضیایی

کارشناس ارشد زبان‌شناسی همگانی

کلید واژه‌ها: زبان فارسی، دوزبانگی، دوره‌ی آموزشی یک ماهه‌ی قبل از پایه‌ی اول.

در سال‌های اخیر، در نظام آموزش و پرورش، با ارائه کلاس‌های یک ماهه‌ی گویش برای دانش‌آموزان دوزبانه، حدوداً یک ماه قبل از آغاز فرایند رسمی تعلیم و تربیت در پایه‌ی اول ابتدایی، سعی در کم کردن و یا از میان برداشتن معضلات ناشی از پدیده‌ی دوزبانه بودن شده است

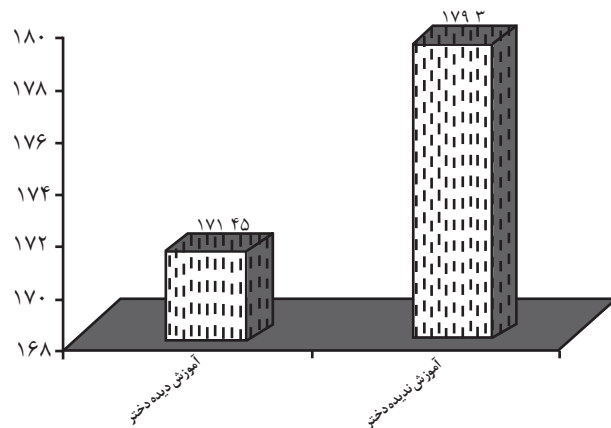
برای ارزیابی مهارت خواندن انجام شد، در مقایسه با آزمون‌های املا محسوس تر است. هم‌چنین، مشاهده می‌شود که دانش‌آموزان دوزبانه‌ی دختر دوره ندیده نسبت به دانش‌آموزان دو زبانه‌ی پسر دوره دیده در هر دو مهارت خواندن و نوشتن برتری‌هایی را نشان می‌دهند.

میانگین آزمون املا	مرحله اول	مرحله دوم	مرحله سوم
دختر (دوره دیده)	۱۷/۳۲	۱۸/۱۵	۱۸/۳۸
دختر (دوره ندیده)	۱۶/۶۵	۱۷/۱۵	۱۷/۳۰
پسر (دوره دیده)	۱۵/۸۸	۱۶/۴۸	۱۶/۵۰
پسر (دوره ندیده)	۱۵/۳۲	۱۵/۹۰	۰۶/۱۲

همان‌طور که مشاهده می‌شود، میانگین نمرات املا دانش‌آموزان دختر و پسر دوره دیده نسبت به دانش‌آموزان دختر و پسر دوره ندیده تفاوت‌های معنی‌داری را نشان می‌دهد. از مقایسه‌ی نمرات املا دانش‌آموزان دختر دوره دیده و دانش‌آموزان پسر دوره دیده نیز می‌توان دریافت که دختران نسبت به پسران پیشرفت‌های بهتری را نشان می‌دهند.

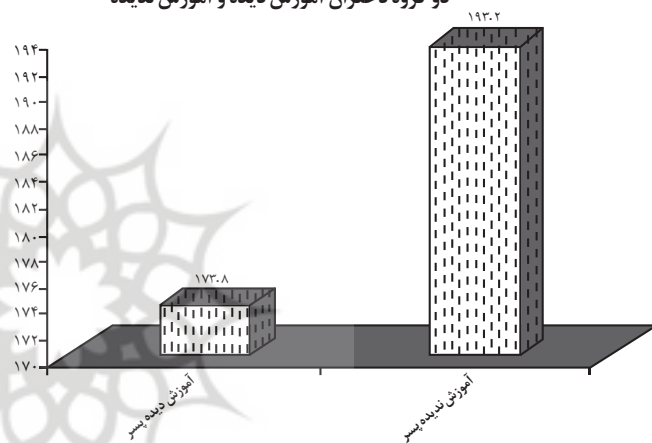

علاوه بر این طی سه مرحله، آزمون سرعت و صحت خواندن برای بررسی و ارزیابی مهارت خواندن به انجام رسید. در این آزمون میزان کلمات درست خوانده شده توسط دانش آموزان در واحد زمان (برحسب ثانیه) مورد ارزیابی قرار گرفت که نتایج حاصله حکایت از پیشرفت بیشتر دانش آموزان دوره دیده دارد.

نمودار ۱. مقایسه سرعت خواندن دو گروه دختران آموزش دیده و آموزش ندیده

همان طور که در نمودارهای ۱ و ۲ مشاهده می شود، دانش آموزان دختر و پسری که دوره آمادگی را گذرانده بودند، نسبت به آن هایی که این دوره را نگذرانده بودند، سرعت بیشتری در خواندن داشتند. از مشاهده ی نتایج حاصله از بررسی های این پژوهش می توان دریافت که مهارت های زبانی ارتباط تنگاتنگی با هم دارند. این ارتباط و وابستگی را می توان به صورت نمودار ۳ نشان داد.

نمودار ۲. مقایسه سرعت خواندن دو گروه پسران آموزش دیده و آموزش ندیده

هم چنین با توجه به این که میانگین نمرات دختران در آزمون های به عمل آمده، پیشرفت های بهتری را نشان می دهد، می توان گفت: یادگیری گوش دادن و سخن گفتن به زبان فارسی پیش از شروع یادگیری مهارت های نوشتن و خواندن، پیشرفت بهتر دو مهارت اخیر را موجب می شود. اما مقایسه ی دختران و پسران نشان می دهد که دختران سریع تر زبان را فرا می گیرند و مشکلات و انحراف های زبانی کمتری دارند [مشکوه الدینی، ۱۳۷۹: ۱۲۰]. در نتیجه، دختران برای کسب مهارت نوشتن و نیز خواندن آمادگی بیشتر دارند.

پیشنهادها و رهنمودهای کاربردی

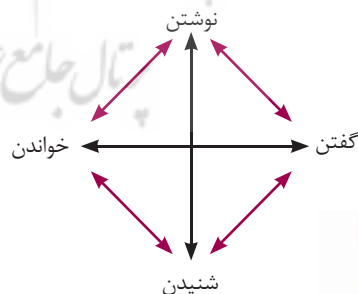
با توجه به این که موضوع دو زبانی به ویژه در آموزش و پرورش ابتدایی بسیار حائز اهمیت است، باید پژوهش ها و بررسی های دقیق تری راجع به آن صورت گیرد تا در جهت رفع مشکلات کودکان دو زبانه کمی مؤثر باشد. از جمله می توان به بررسی میزان تأثیر سطح سواد والدین و کنترل تکالیف شب کودکان مذکور در پیشرفت تحصیلی، بررسی میزان هوش، شرایط فرهنگی، نحوه ی تدریس معلمان و شیوه ی آموزشی بر پیشرفت تحصیلی آن ها پرداخت.^۱

پی نوشت

۱. این مقاله برگرفته از پایان نامه ی کارشناسی ارشد نگارنده در دانشگاه فردوسی مشهد است.

منابع

- آخوندی، عبدالحمید (۱۳۸۵). «شیوه های راهبردی در آموزش جمله سازی ساده ی زبان فارسی و سازه های آن به غیر فارسی زبانان».
- زندى، بهمن (۱۳۸۳). زبان فارسی. سمت. تهران.
- ناعمی، علی محمد (۱۳۸۵). روان شناسی آموزش مهارت های ارتباط زبان. آستان قدس رضوی، مشهد.

نمودار ۳. نحوه ی ارتباط مهارت های زبانی

